

Zakład Chemii Medycznej
Uniwersytet Medyczny
w Lublinie

ul. Chodźki 4a, 20-093 Lublin
tel./fax. 81 448 61 90, e-mail:
chemia.medyczna@umlub.pl

Department of Medical
Chemistry

Chodzki 4a, 20-093 Lublin,
Poland

Phone/fax: +48 81 448 61 90,
e-mail:

chemia.medyczna@umlub.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana **mgr inż. Piotra Psikusa**
pt. „*Postawy spożywania alkoholu i ich związek z problemami
zdrowotnymi w badaniach populacjach*”
przygotowanej w postępowaniu o nadanie stopnia
doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu
w dyscyplinie nauki o zdrowiu.

Promotorem dysertacji jest Pani Profesor Katarzyna Zatońska
Kierownik Katedry Zdrowia Populacyjnego Uniwersytetu Medycznego im. Piastów
Śląskich we Wrocławiu.

W środkach masowego przekazu pojawiają się, niestety zbyt rzadko, informacje o nadmiernym spożywaniu alkoholu w Polsce. Jako naród, pijemy dziś o około 50 % więcej alkoholu niż za czasów PRL. Statystycznie wypijamy 3 razy więcej piwa niż mleka (sic). Rodzi się pytanie, jakie negatywne skutki niesie ze sobą nadmierne spożywanie alkoholu? Skutki w odniesieniu zarówno do pojedynczego człowieka, jego otoczenia (rodziny) jak również dla całego społeczeństwa. Z reguły jesteśmy świadomi negatywnego wpływu alkoholu na organizm. Alkohol powoduje liczne choroby, zaburza metabolizm każdej komórki, a niektóre jednostki chorobowe jak np. zapalenia trzustki, marskość wątroby mają wybitnie etiologię alkoholową. Można również sobie wyobrazić negatywne skutki spożywania alkoholu na otoczenie; dramaty rodzinne, krzywdy najbliższych, wypadki samochodowe, niska efektywność w pracy. Jednak trzeci aspekt, wpływ alkoholu na całe społeczeństwo, wydaje się niedoszacowany. Pojawiają się pytania; jaka jest pod wpływem alkoholu zdolność do logicznego myślenia oraz podejmowania krytycznych decyzji dotyczących zarówno swojej osoby, otoczenia oraz całego społeczeństwa? Jaka jest odporność na różnego rodzaju manipulacje oraz czy lub w jaki sposób spożywanie alkoholu wpływa na funkcjonowanie całego państwa? W jednej z książek publicysta Jerzy Śląski tak relacjonuje rolę alkoholu jaką upatrywali Niemcy w celu zniewolenia Polaków: „Przez wszystkie środowiska, przez wszystkie warstwy społeczne wartkim nurtem płynęła wódka, a Niemcy - słusznie rozumiejąc, że przyspiesza ona czas, gdy Polacy staną się zdegenerowanym plemieniem otumanionych i posłusznych niewolników - dokładali wysiłków, by jej strumień poszerzyć i pogłębić”. W ramach „planu rozpicia Polaków” spożycie alkoholu podczas II Wojny Światowej wzrosło do kilku litrów (wg różnych źródeł). Warto w tym momencie zapytać jak sytuacja spożywania alkoholu w naszej Ojczyźnie wygląda dzisiaj? Pośrednio, tego właśnie zadania, podjął się Doktorant w niniejszej dysertacji.

Mgr inż. Piotr Psikus postawił 3 cele badawcze:

1. Omówienie wpływu spożycia alkoholu na sytuację demograficzną, zdrowotną i społeczną w populacji polskiej.
2. Ocena zachowań alkoholowych oraz częstości spożywania alkoholu wśród mieszkańców gminy Kępno.
3. Analiza socjodemograficzna wzorców spożycia alkoholu w badaniu kohortowym PURE Polska i ich związku z występowaniem chorób niezakaźnych

Zakład Chemii Medycznej
Uniwersytet Medyczny
w Lublinie

ul. Chodźki 4a, 20-093 Lublin
tel./fax. 81 448 61 90, e-mail:
chemia.medyczna@umlub.pl

Department of Medical
Chemistry

Chodźki 4a, 20-093 Lublin,
Poland

Phone/fax: +48 81 448 61 90,
e-mail:

chemia.medyczna@umlub.pl

(cukrzyca, nadciśnienia tętniczego, chorób układu krążenia oraz wybranych chorób wątroby).

Podstawą do ubiegania się o stopień doktora nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauk o zdrowiu jest rozprawa, której główny trzon stanowi cykl powiązanych ze sobą tematycznie trzech publikacji:

1. **Psikus P**, Wojtyła-Buciora P. The effect of alcohol consumption on demographics, population health and social wellbeing in Poland. *J Health Study Med* 2021; 4:67-82. punktacja MEiN: 100
2. **Psikus P**, Połtyn-Zaradna K, Grabowska B, Wojtyła A, Zatoński W, Zatońska K. Attitudes towards alcohol consumption and related behaviours among inhabitants of Kępno district in Poland. *J Health Inequal* 2023; 9(1): 65 - 72. punktacja MEiN: 100
3. Zatońska K, **Psikus P**, Basiak-Rasała A, Stępnicka Z, Wołyniec M, Wojtyła A, Szuba A, Połtyn-Zaradna K. Patterns of alcohol consumption in the PURE Poland cohort study and their relationship with health problems. *Int J Environ Res Public Health* 2021; 18(8): 4185. Impact Factor: 4.614; punktacja MEiN: 140

Sumaryczny IF dla osiągnięcia naukowego: 4,614 IF, a punktacja MEiN 340 pkt. Pierwsza praca jest pracą poglądową, pozostałe 2 pracami oryginalnymi. Publikacje ukazały się w czasopismach należących do różnych wydawnictw: Sciendo, Termedia oraz MDPI. Wartość punktowa publikacji stanowiących dysertację doktorską jest wysoka i zdecydowanie mieści się w nieformalnych kryteriach stawianych tego typu opracowaniom.

Dysertacja jest starannie przygotowana pod względem edytorskim. Pierwsza jej część składa się ze Spisu treści, Wykazu stosowanych skrótów, Wykazu publikacji stanowiących rozprawę oraz Wykazu pozostałych publikacji autora. W drugiej części dotyczącej Omówienia celu naukowego cyklu publikacji, Autor przedstawił realizację każdego z celów dzieląc omówienie każdego z nich na Wstęp, Metodologię, Wyniki (lub Omówienie stanu wiedzy) i Wnioski. Rozdział kończy spis piśmiennictwa wykorzystanego do omówienia powyższych celów na który składa się 37 publikacji. W następnej kolejności przedstawione są kopie artykułów włączonych do dysertacji wraz z oświadczeniami współautorów. Streszczenia w języku polskim i angielskim (będące wymogiem obligatoryjnym w myśl art. 187 ust. 4 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) zostały dołączone w osobnych plikach.

Wyniki dotyczące pierwszego celu napawają wielkim niepokojem. Jak czytamy: „W Polsce konsumpcja napojów alkoholowych (...) wynosi 11,7 litra czystego alkoholu [rocznie]. Odpowiada to mniej więcej 2,4 butelki wina lub 4,5 litra piwa tygodniowo na osobę w wieku powyżej 15 lat. (...) Z uwagi na konsumpcję nierejestrowaną, związaną z produkcją własną należy zauważyć wyższe jego spożycie, szacując na wartość oscylującą wokół 15 litrów.” I dalej: „Według badań firmy Synergion w roku 2019 „małpki” [butelki o poj. 100 i 200 ml] kupowało 3 mln Polaków dziennie”. Efektem wzrostu spożycia napojów alkoholowych jest m.in. zahamowanie średniej długości życia. Niepokojące są również prognozy. Z analiz przeprowadzonych w 52 krajach OECD wynika, że średnia długość życia do 2050 roku spadnie o 0,9 roku. Największe spadki

Zakład Chemii Medycznej
Uniwersytet Medyczny
w Lublinie
ul. Chodźki 4a, 20-093 Lublin
tel./fax. 81 448 61 90, e-mail:
chemia.medyczna@umlub.pl

**Department of Medical
Chemistry**
Chodzki 4a, 20-093 Lublin,
Poland
Phone/fax: +48 81 448 61 90,
e-mail:
chemia.medyczna@umlub.pl

prognozowane są w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Również stan zdrowia populacji jest istotnie skorelowany ze stopniem spożywania alkoholu. Jak podaje Autor gwałtowny wzrost konsumpcji napojów alkoholowych w latach 2003-2017 przyczynił się m.in. do wzrostu umieralności z powodu alkoholowej marskości wątroby o 630% u kobiet i o 260% u mężczyzn. A to jedynie przykłady obserwowanych zmian. Wniosek z pierwszej pracy jest następujący: "Brak odpowiedniej polityki alkoholowej państwa prowadzi do obciążenia systemu opieki zdrowotnej na skutek szkodliwych następstw wynikających ze spożywania napojów alkoholowych. Należałoby zatem doprowadzić do reorientacji polityki wobec alkoholu zmniejszając jego dostępność co ograniczy zjawisko picia ryzykownego i szkodliwego, będącego bezpośrednią przyczyną szkód zdrowotnych i społecznych". Dodałbym, iż nie tylko zmniejszenie dostępności alkoholu, ale i nacisk na wzrost świadomości społeczeństwa dotyczący szkodliwości spożywania alkoholu powinien być celem polityki państwa.

Drugi cel dysertacji dotyczył oceny zachowań alkoholowych na terenie wybranej gminy, w tym przypadku była to gmina Kępno. Anonimowe badania ankietowe zostało zrealizowane w 2019 roku metodą wywiadu bezpośredniego. W badaniu uczestniczyło 299 mieszkańców gminy Kępno, 59,2% kobiet i 40,2% mężczyzn, w wieku 18-73 lata. Pomiędzy badanymi kobietami i mężczyznami nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic ze względu na wiek, poziom wykształcenia oraz miejsce zamieszkania. Respondenci odpowiadali na następujące pytania: W jakim wieku po raz pierwszy spróbował/a Pan/Pani alkoholu? Jak często pije Pan/Pani alkohol? Ile porcji standardowych zawierających alkohol wypija Pan/Pani w trakcie typowego dnia picia? Wyniki badania wskazują m.in., iż osoby obecnie pijące alkohol to 76,6% ogółu badanych, a jedynie 12,7% to osoby nigdy nie pijące alkoholu. W zdecydowanej większości badanych (90%) wiek inicjacji alkoholowej mieścił się w przedziale 13-18 lat, choć 2 osoby (kobiety) zgłosiły wiek inicjacji alkoholowej na poniżej 9 rż. Nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic w wieku inicjacji alkoholowej pomiędzy kobietami a mężczyznami. Ponad 60% badanych bez względu na płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania zadeklarowała, że spożywa alkohol kilka razy w roku. W jednym z wniosków niniejszej publikacji Autor stwierdza, iż „Należałoby przeprowadzić wykłady promujące zdrowy styl życia podkreślające szkodliwość picia alkoholu w szkołach podstawowych i średnich ze względu na wczesny wiek inicjacji alkoholowej (...)”. W ocenie recenzenta wniosek jest bardzo cenny, adekwatny do większości opracowań dotyczących negatywnych efektów spożywania alkoholu powinien stać się podstawą rozwoju każdej gminy w kraju.

Tematem trzeciej publikacji była analiza socjodemograficzna wzorców spożycia alkoholu w badaniu kohortowym PURE Polska. Polska kohorta dołączyła do globalnego badania PURE w lipcu 2007 roku. Badania są przeprowadzane cyklicznie co 3 lata w społecznościach z 22 krajów świata o zróżnicowanym dochodzie narodowym, a celem jest obserwacja modyfikowalnych i niemodyfikowalnych czynników ryzyka chorób niezakaźnych takich jak: cukrzyca, nadciśnienie tętnicze, choroby układu krążenia i wybrane choroby

Zakład Chemii Medycznej
Uniwersytet Medyczny
w Lublinie

ul. Chodźki 4a, 20-093 Lublin
tel./fax. 81 448 61 90, e-mail:
chemia.medyczna@umlub.pl

**Department of Medical
Chemistry**

Chodźki 4a, 20-093 Lublin,
Poland
Phone/fax: +48 81 448 61 90,
e-mail:
chemia.medyczna@umlub.pl

wątroby. Badania opisane w publikacji przeprowadzono na ponad 2000 kwalifikujących się uczestnikach, w przeważającej liczbie były to kobiety (nieco ponad 60%). Każda wizyta we wskazanym ośrodku badawczym obejmowała badanie kwestionariuszowe (kwestionariusz dotyczący zdrowia jednostki, rodziny, gospodarstwa domowego, częstości spożywania posiłków i podejmowanej aktywności fizycznej), a także pobranie krwi, pomiar ciśnienia krwi, spirometrię i pomiary antropometryczne. Związek pomiędzy czynnikami socjodemograficznymi a spożyciem alkoholu oceniano za pomocą modeli regresji logistycznej po uwzględnieniu wieku i/lub płci. Większość respondentów stanowili mieszkańcy miast (59,3%). Również wykształcenie średnie było dominującym wśród osób poddanych badaniu (39,4%). 67,3% respondentów zadeklarowało, że obecnie piją alkohol, a 22,4% zadeklarowało, że nigdy nie piło alkoholu. Autor w opisie dysertacji podaje, iż 11,6% mężczyzn oraz 9,5% kobiet było alkoholikami. Jednak w publikacji nr 3 użyty zwrot „former drinkers” wskazuje raczej na „byłych pijących” w przeciwieństwie do „current drinkers” (obecnych pijących). Co ciekawe, spożycie wyrobów alkoholowych częściej występowało wśród osób mieszkających w miastach (73,0%) oraz osób z wyższym wykształceniem (78,0%). Wśród mieszkańców miast prawdopodobieństwo picia alkoholu było prawie dwukrotnie większe (OR 1.88; CI 1.55 - 2.29) w porównaniu z terenami pozamiejskimi. Natomiast trzykrotnie większe prawdopodobieństwo picia zaobserwowano u osób z wykształceniem wyższym niż u osób z wykształceniem podstawowym (OR 3.07; CI 2.25 - 4.20). Również prawdopodobieństwo konsumpcji dużej ilości alkoholu (co oznaczało więcej niż 14 drinków na tydzień w przypadku kobiet i ponad 21 drinków na tydzień w przypadku mężczyzn) było czterokrotnie wyższe u mężczyzn niż u kobiet (OR 4.17; CI 1.64 - 10.6). To tylko niektóre z uzyskanych danych, które napawają dość dużym niepokojem. Odnosząc się do wyników zastanawiam się, czy stwierdzenia typu: „w przypadku osób obecnie pijących ryzyko zachorowania na cukrzycę było prawie 1.5 razy wyższe w porównaniu z osobami, które nigdy nie piły (...)” lub „osoby pijące alkohol miały wyższe ryzyko wystąpienia nadciśnienia tętniczego niż osoby nigdy niepijące (...)” są właściwie sformułowane. Wyniki takie sugerują, że cukrzyca bądź nadciśnienie tętnicze są efektem picia alkoholu. A może te dwie cechy jedynie współwystępują ze sobą gdyż wynikają wspólnie z jakichś innych przesłanek (genetycznych, nawyków żywieniowych?) lub ich zależność jest odwrotna? Warto to przedyskutować w trakcie obrony rozprawy.

Autor podsumował wyniki tej części dysertacji stwierdzając, iż osoby mieszkające w miastach i posiadające wyższy poziom wykształcenia piły więcej alkoholu, jednak w odróżnieniu od mieszkańców wsi i osób o niższym poziomie wykształcenia wybierały one głównie napoje o niskiej zawartości alkoholu. W przypadku osób pijących alkohol obecnie ryzyko zachorowania na cukrzycę i choroby układu krążenia jest wyższe, podczas gdy u osób spożywających napoje alkoholowe w przeszłości ryzyko wystąpienia chorób układu krążenia i nadciśnienia jest wyższe w porównaniu z osobami, które nigdy ich nie spożywały. W ocenie recenzenta wnioski z tej części dysertacji są powtórzeniem

Zakład Chemii Medycznej
Uniwersytet Medyczny
w Lublinie

ul. Chodźki 4a, 20-093 Lublin
tel./fax. 81 448 61 90, e-mail:
chemia.medyczna@umlub.pl

**Department of Medical
Chemistry**

Chodźki 4a, 20-093 Lublin,
Poland

Phone/fax: +48 81 448 61 90,
e-mail:

chemia.medyczna@umlub.pl

wyników, bez wnoszenia dodatkowych treści, które powinny pojawić się w trakcie formułowania wniosków.

Podsumowując, całość dysertacji oceniam bardzo pozytywnie. Zaplanowane i konsekwentnie wykonane badania jak również przygotowane na podstawie uzyskanych wyników publikacje wchodzące w skład dysertacji osiągnęły postawione cele. Zarówno treść rozprawy, jak i dorobek naukowy Autora świadczą o dojrzałości naukowej mgr inż. Piotra Psikusa i w pełni uzasadniają ubieganie się o stopień doktora. Dysertacja pt. „*Postawy spożywania alkoholu i ich związek z problemami zdrowotnymi w badaniach populacjach*” stanowi ciekawy i istotny wkład do badań problematyką związaną z nadmiernym spożyciem alkoholu oraz jego negatywnymi skutkami w społeczeństwie.

Rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm). Dlatego też wnioskuję do Rady Naukowej Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Kaliskiego o dopuszczenie mgr inż. Piotra Psikusa do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ze względu na niezwykle istotną tematykę dysertacji dotyczącą palącego problemu jakim jest nadmierne spożywanie alkoholu oraz konsekwencje zdrowotne i społeczne tego faktu wnoszę o wyróżnienie rozprawy stosowną nagrodą.

Lublin, 02 stycznia 2024.

Kierownik
Zakładu Chemii Medycznej
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
Prof. dr hab. n. med. Jacek Kurzepa